

§

AUTORS MODERNS: HEGEL

Prof.: J. MI.UDINA

Codi: 28756

Àrea: Filosofia

Optativa

Crèdits: 6

12-13 h.

Curs 2004-2005

Cicle: 2n.

2n. semestre

Dm. i dj.: 13-14,30 h.

Tutoria.: dj.,

DESCRIPCIÓ/OBJECTIUS

Hegel és un autor difícil i alhora imprescindible; però, si és imprescindible, si cal conèixer-lo, és possible llegir-lo. El curs vol ajudar en la dificultat que té l'autor, introduint els alumnes en l'estudi directe -mitjançant la **contextualització i la lectura** (comentada i compartida)- d'una àmplia selecció dels seus textos. Per això el **Programa**, de vuit temes - com els capitols de la *Fenomenologia de l'espírit*, que n'és el nucli referencial-, s'estructura alhora temàticament i textual; cada tema es refereix, en efecte, a un conjunt de textos, recollits en l'*Antologia* posada a disposició dels alumnes i a les pàgines de la qual (A 1-200) remet el corresponent apartat de cadascun dels temes. També per això el concret desenvolupament acadèmic del curs es basa en el **comentari de text, nucli de l'avaluació** de l'assignatura.

Com a autor alhora difícil i imprescindible, Hegel ha estat objecte de les més diverses i àdhuc contradictòries **interpretacions** generals i **anàlisis** particulars; el professor en té obviament la seva, d'interpretació, i n'ha fet també les seves, d'anàlisis, les quals no pretén que siguin ni úniques ni les millors, però són les que ell ofereix. Tantmateix, perquè l'alumne conegui altres perspectives sobre l'autor i perquè en tingui una visió completa (sobretot en el cas que en el curs no sigui possible veure tot el programa), cada alumne haurà de llegir almenys un dels **estudis generals** sobre l'aportació hegeliana esdevinguts

clàssics, recollits en la *Bibliografia* (i que sovint han estat punt de partença d'una o altra de les grans línies de pensament dels darrers cent anys; o bé en foren deutors); i n'haurà de donar raó, de la lectura, oralment i en el despatx del professor com a compliment de la **tutoria integral** (T. I.; l'avaluació de la qual equivaldrà a una sisena part de l'avaluació final de l'assignatura).

Tothom tindrà també a la seva disposició un *Dossier*, amb materials diversos sobre l'assignatura (**D** 201-282) i que inclou també un conjunt de **Quadres sinòptics** (**Q** I-XVI = **D** 283-312), així com el *programa* i la *bibliografia* del curs (**D** 313-324), ampliació dels que aquí s'adjunten. Aquests elements serveixen per a contextualitzar els textos de Hegel i són tan indispensables com l'**Antologia** per al seguiment de les sessions acadèmiques.

Atesa la passivitat que en aquestes acostuma a adoptar l'alumnat, al principi del curs el professor concretarà la manera d'aconseguir-ne l'**avaluació continuada** al llarg del semestre d'acord amb la participació que hi tinguin, en les classes, cadascuna de les persones que s'hi hagin matriculat. (Atenent això, el professor es reserva el dret de negar-se a acceptar alumnes que ho siguin també de l'assignatura de «Filosofia política» o de qualsevol altra del mateix horari que aquesta i que, per tant, no poden correspondre a una tal avaluació continuada).

TEMARI

1.- HEGEL (1770-1831) I LA HISTÒRIA DE LA FILOSOFIA. INTRODUCCIÓ HISTÒRICO-FILOSÒFICA

La història de la filosofia i Hegel. Filosofia i història de la filosofia. A partir i més enllà de Kant, o la raó i l'abstracció. El prisma hegel·lia: Grècia, Reforma, Revolució francesa.

TEXTOS. De les *Lliçons sobre la història de la filosofia* (A 1-36); l'assaig «¿Qui pensa abstractament?» (Hegel, 1807?: A 85-86) i altres textos (D 201s).

2.- EL «PRIMER HEGEL» (CONTRA LUKÁCS), TEÒLEG CRÍTICO-UTÒPIC.

INTRODUCCIÓ BIOGRÀFICO-PERSONAL

De Stuttgart i Tübingen (1788-93) a Berna, o el Hegel kantià i l'analogia dels idealismes. Frankfurt (1797-1800), i el canvi d'actitud. Qui és Hegel?: la polèmica dels intèrprets.

TEXTOS. De les cartes i altres *Escríts teològico-polítics de joventut* (A 38-43 i 47-49); l'esbós «El més antic programa de l'idealisme» (Hegel?, 1796: A 44-46); dels grans títols dels *Escríts teològico-polítics de joventut* (A 50-76) i d'un opuscle de Lessing (A 187-190).

3.- HEGEL A JENA (1801-06): IMPOSTACIÓ JURÍDICO-POLÍTICA

I GLOBALITZACIÓ METAFÍSICO-COSMOVISIONAL

Els escrits polítics del primer Hegel (1798-1803). Jena, i la ruptura amb el kantisme. Vers un pensament de la totalitat (els *Esbossos de sistema de Jena*: 1803-06). La *Filosofia real* (1805s), llavor de la *Fenomenologia* (1807) i de la futura *Filosofia del dret* (1821).

TEXTOS. Dels *articles* (del *Kritisches Journal der Philosophie*) i altres *escrits* de Jena (A 77-85); de la part sobre la «Filosofia de l'esperit» de la *Filosofia real* (A 87-100).

4.- LA FENOMENOLOGIA DE L'ESPERIT (PHG) I-V. PRIMERA APROXIMACIÓ A L'OBRA DE 1807

La «introducció» a la *Fenomenologia* com a introducció al mateix Hegel. Estructura, abast, límits i interpretacions de l'obra. Subjecte-objecte, o la certesa sensible (*PhG* I) com a prototípus. Per a una primera lectura «conceptual» de la història (*PhG* IV), des del *subjecte*.

TEXTOS. *PhG* E (*Einleitung* ["Introducció"]): A 101-110); textos de *PhG* I i IV (A 111-124) i altres (A 85s [tema 1] i 182-186), així com també de B. Gracián (A 191s).

5.- PHG (CAMÍ VERS LA SÍNTESIS ASSEQUIBLE) I PAS AL «SISTEMA» (PHG VIII):

LÒGICA I ENCICLOPÈDIA

Camí i ciència, la *Fenomenologia* és diàleg i síntesi. És també *propedèutica* (com els cursos [1808-11] de Nüremberg) al sistema, i part d'ell; part, doncs, de l'*Enciclopèdia* (1817 [³1930]), anticipada en la *Ciència de la lògica* (1812 [²1832], 1813 i 1816). Qüestions obertes.

TEXTOS. Del «Prefaci» [*Vorrede: PhG P* (A 125-136)]; de la Introducció general i de la Lògica de l'*Enciclopèdia de les ciències filosòfiques*, i de la *Ciència de la lògica* (A 137-167); fins i tot, poemes de Juan Ramón Jiménez (A 193-196).

6.- DEL CAP. VI («L'ESPERIT») DE LA PHG

A LA FILOSOFIA DEL DRET (O DE L'ESTAT)

I A LES LLIÇONS SOBRE LA FILOSOFIA DE LA HISTÒRIA

Segona lectura «conceptual» de la història (*PhG* VI), l'*objectiva*. De Heidelberg (1816) a Berlín (1818-31) i la qüestió del pensament polític hegelian (tema 3). Hegel i l'estat: de nou, el problema de l'intèpret. Apories hegelianes (quant a l'especulació, al sistema i a l'expressió).

TEXTOS. De *PhG* VI; dels *Principis de la filosofia del dret* (A 168-181); de les *Lliçons sobre la filosofia de la història universal* (sobretot, de *La raó en la història*).

7.- DEL CAP. VII («LA RELIGIÓ») DE LA PHG

A LES LLIÇONS SOBRE L'ART, LA RELIGIÓ I LA HISTÒRIA DE LA FILOSOFIA

Darrera lectura «conceptual» de la història (*PhG* VII), la de les *cosmovisions*: art, religió i filosofia. L'estètica hegeliana, i temes que retornen: la sang teològica de Hegel (o de nou els intèrprets); Hegel i la història de la filosofia. L'*opus* hegelian i les anotacions dels alumnes.

TEXTOS. De *PhG* VII (i *PhG* I, IV, VI i VIII); de les *Lliçons sobre l'estètica, la filosofia de la religió* (amb J.M. Valverde?: A 196-198) i la *història de la filosofia* (tema 1).

8.- HEGEL, ENCARA AVUI I PERTOT ARREU

(ÀDHUC A TRAVÉS DEL MÉS FERM ANTI-HEGELIANISME)

Hegel respira en els anti-hegelians (de Schleiermacher a Nietzsche); i actua polivalentment entre els hereus (esquerra i dreta hegelianes, marxismes, existencialisme, cristianisme). Hi ha, sens dubte, un camí posthegelian; però aquest és, com Hegel mateix, radicalment bifid.

TEXTOS. Les referències que caldria fer aquí no foren d'escrits de Hegel, sinó d'obres sobre ell (els «estudis generals», o altres obres, de la *Bibliografia*, o citades al llarg del curs).

BIBLIOGRAFIA

Estudis generals sobre Hegel

- Bloch, Ernst, *Sujeto-objeto. El pensamiento de Hegel* (1949/1951), FCE, Mèx. - M. - B.A. (1949) e.a. 1982, 500 p.
- Châtelet, François, *Hegel según Hegel* (1968), Laia [Eds. de bolsillo 228], B. 1972, 300 p.
- Colomer, Eusebi, *El pensamiento alemán de Kant a Heidegger*, v. II: *El idealismo: Fichte, Schelling y Hegel*, Herder, B. 1986, pp. 113-402 (capítols relativs a Hegel).
- D'Hondt, Jacques, *Hegel et le hégelianisme*, PUF [Q.s.-j.? 1.029, substituint el títol de R. Serreau], P. (1982)² 1986, 127 p.
- Findlay, John Niemeyer, *Reexamen de Hegel* (1958), Grijalbo, B. 1969, 376 p.
- Gadamer, H.G. (ed.), *Hegel. Einführung in seine Philosophie*, Alber, Munic 1977, 196 p.
- Garaudy, Roger, *Dios ha muerto. Estudio sobre Hegel* (1962), Sudamericana, B.A. 1973, 450 p. D'una versió abreujada (de 1966), n'hi ha trad. (*El pensamiento de Hegel*).
- Hartmann, Nicolai, *La filosofía del idealismo alemán*, II: *Hegel* (1929), Sudamericana, B.A. 1960, 516 p.
- Marcuse, Herbert, *Razón y revolución. Hegel y el surgimiento de la teoría social* (1941), Alianza [Libro de bolsillo 292], M. 1970, 444 p. (Només cal llegir la primera part).
- Mure, G.R.G., *La filosofía de Hegel* (1940), Cátedra, M. 1984, 216 p.
- Palmier, Jean-Michel, *Hegel* (1968), FCE [Breviarios 200], Mèx. (1971)² reed. 1986, 120 p.
- Papaioannou, Kostas, *Hegel* (1962), EDAF, M. 1975, 306 p. (amb antologia de textos).
- Serreau, René, *Hegel y el hegelismo* (1962), Universitaria, B.A. 1977, 110 p.
- Stanguennec, André, *Hegel. Une philosophie de la raison vivante*, Vrin, P. 1997, 248 p.
- Taylor, Charles, *Hegel*, Cambridge Univ. Press, Cambridge - L. 1975, 750 p. Trad. d'una versió parcial: *Hegel y la sociedad moderna*, FCE [Breviarios 329], Mèx. 1983, 340 p.

Obres de referència

- Hegel, G. W. F., *Morceaux choisis* (selecció i trad. franc.: H. Lefebvre - N. Guterman), Gallimard (1939) [Folio / Essais 264], P. 1995. (Antiga antologia, actualitzada).
- D'Hondt, Jacques, *Hegel. Biographie*, Calmann - Lévy, P. 1998. (N'hi ha trad. cast., de 2002).
- Inwood, Michael J., *A Hegel dictionary*, Blackwell, Oxford - Cambridge (Mass.) 1992, 348 p. El més modern diccionari anglès dels conceptes i de la terminologia hegelians.
- Pinkard, Terry, *Hegel. Una biografía* (2000), Acento, M. 2001.
- Steinhauer, Kurt, *Hegel bibliography*, Saur, Munic - N.Y. - P. 1980, 896 p. Té més de 12.000 fitxes d'obres [i traduccions] de Hegel i de literatura secundària sobre aquest, fins al 1975, ordenades cronològicament; i sengles índex (de G. Hausen) d'autors i de títols.
Un vol. II, complementari i actualitzador, va aparèixer el 1999.
- Vanasco, Alberto, *Vida y obra de Hegel*, Planeta, B. 1973, 222 p.

Sobre la Fenomenologia de l'esperit

- Fulda, Hans Friedrich - Henrich, Dieter (ed.), *Materialen zu Hegels «Phänomenologie des Geistes»*, Suhrkamp, Frankfurt del M. 1973, 444 p. Textos clàssics sobre l'obra.
- Hegel-Tage Royaumont 1964. Beiträge zur Deutung der «Phänomenologie des Geistes»*, Bouvier [«Hegel-Studien», Beiheft 3], Bonn 1966, 194 p. Editat per H.G. Gadamer, hi participen també H.F. Fulda, J. Gauvin, J. Hyppolite, A. Kaan (com els dos anteriors, amb l'aportació en francès), O. Pöggeler i R. Wiehl.
- Heidegger, Martin, *La «Fenomenología del espíritu» de Hegel ([1930s] GA 22 [1980])*, Alianza [AU 706], M. 1992, 360 p. (L'ed. cast. hi diu: *fenomenología del espíritu*).
- Hyppolite, Jean, *Génesis y estructura de la «Fenomenología del espíritu»* (1946), Península, B. 1974, 563 p.
- Kojève, Alexander, *Introduction à la lecture de Hegel. Leçons sur la «Phénoménologie de l'esprit»*, Gallimard, P. (1947) reed. fotomec. 1985, 600 p. N'hi ha trad. cast. (sense quadres esquemàtics): La Pléyade, B.A., v. 1 (*La dialéctica del amo y del esclavo en Hegel*, 1975), v. 2 (*La concepción de la antropología y el ateísmo en Hegel*, 1972) i v. 3 (*La dialéctica de lo real y la idea de la muerte en Hegel*, 1972).
- Labarrière, Pierre J.: ^a*Structures et mouvement dialectique dans la «Phénoménologie de l'esprit» de Hegel*, Aubier, P. 1969, 316 p.- ^b*La «Fenomenología del espíritu» de Hegel. Introducción a su lectura* (1979), FCE, Méx. - M. - B.A. 1985, 320 p.
- Valls Plana, Ramón, *Del yo al nosotros. Lectura de la «Fenomenología del espíritu» de Hegel*, B.: (Estela 1971) reed. Laia 1979 / PPU 1994, 428 p.
- Wahl, Jean, *La malheure de la conscience dans la philosophie de Hegel*, Rieder, P. (1929) ²1951, 208 p.

Altres estudis de particular interès seran donats tant al principi del semestre (en el *Dossier* de l'assignatura) com al llarg del curs en relació als diversos temes del programa.

AVALUACIÓ

Com ha estat suggerit ja d'entrada, l'avaluació tindrà tres moments o vessants. L'un correspon a la *tutoria integral*, i consisteix en la lectura d'un dels «estudis generals sobre Hegel» consignats i a donar-ne raó oralment, de la tal lectura (valor: una sisena part del total). L'altre rau en l'*avaluació continuada* que el professor farà de la participació de l'alumnat al llarg del curs acadèmic (valor: dues sisenes parts del total). El tercer consisteix en una *prova final escrita, de comentari de text*: en concret, de comentari d'un parell dels textos hegelians presentats i discutits a classe al llarg del semestre (valor: el mateix que els altres dos junts).

§